

A CSEMADOK TÖRTÉNETÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Kulcsszavak: A Csemadok megalakulása, nemzetiségi kérdés, identitástudat, kulturális tevékenység, rendszerváltás.

A Csehszlovákiában élő magyarok kulturális szervezete 1949. március 5-én alakult meg Pozsonyban *Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete* néven, melynek rövidítéséül a *Csemadok* mozaikszót használták. Később a szervezet elnevezése többször változott, de a Csemadok mozaikszó logóként (cégjelzés-ként) máig megmaradt az intézmény nevében. A szervezet megalakulásának körülményeit döntően befolyásolták az 1945 utáni évek eseményei.

A második világháborút követően Csehszlovákia szlovákiai részének déli és délkeleti régióiban, a magyar határ mentén élő magyar lakosságot – a csehországi németekhez hasonlóan – az 1945-ben meghozott jogi normák (Beneš-dekrétumok) alapján kollektív bűnössé nyilvánították, és megfosztották állampolgárságától. Tették ezt annak ellenére, hogy a szlovákiai magyarok döntő többsége csak passzív szemlélője volt az 1938-ban elkezdődött eseményeknek, melyek Csehszlovákia szétdarabolásához vezettek. A második világháború utáni csehszlovák kormány a több mint félmillió, magát magyar nemzetiségűnek valló lakost Magyarországra kívánta egyoldalúan áttelepíteni. Ez azonban a potsdami konferencián részt vevő nagyhatalmak egy részének vétója miatt megghiúsult, ezért pótmegoldásként többféle módszert alkalmazott a magyar népesség szétosztására és identitástudatának megtörésére. Elrendelte a magyarok vagyonának elkobzását, betiltotta a magyar nyelv használatát, tehát az iskolákban nem folyhatott magyar nyelvű oktatás, nem jelenhettek meg magyar nyelvű újságok és könyvek. A magyar lakosokat nemzetiiségük deklaratív feladására próbálta rákényszeríteni

(reszlovakizáció). Munkaerő-toborzás néven dél-szlovákiai magyar családokat (44 ezer személyt) telepített Csehország határ menti vidékeire, oda, ahonnan a német ajkú lakosságot 1945-ben kitelepítették. A nagyhatalmak arra kényszerítették Magyarországot, hogy Csehszlovákiával megkösse a lakosságcsere-egyezményt, melynek következtében közel 80 ezer szlovákiai magyart telepítettek át Magyarországra. A felsorolt és további megtorló intézkedések, valamint azok következményei közvetlenül is és évtizedek múltán is súlyos károkat okoztak a végtelen csehszlovákiai magyar lakosságnak.

A megszorító intézkedéseket csak 1948 második felében kezdték fokozatosan feloldani. Ez összefüggésbe hozható a kommunista pártok hatalomra jutásával Közép-Európa országaiban, elsősorban Magyarországon és Csehszlovákiában. A Szovjetunióknak – melynek befolyására a kommunisták sorra veszik át az egyes országokban a hatalmat – a továbbiakban már nem állt érdekében a feszültség fenntartása a befolyása alá tartozó országokban, holott ismert, hogy előzőleg maga Sztálin is támogatta a magyar lakosság egyoldalú kitelepítését. A kialakult egypárti diktatúrák feladatuk kapták az egymás országai és népei közötti jó viszony ápolását a nemzetközi szolidaritás, de elsősorban a Szovjetunió érdekeinek megfelelően. Magyarország és Csehszlovákia vonatkozásában ennek értelmében napirendre kellett tűzni a csehszlovákiai magyar lakosság státusának rendezését. A csehszlovák kormány fokozatosan felhagyott a magyarok áttelepítésének tervével és gyakorlatával, leállította a reszlovakizációt és a vagyonelkobzást, valamint lehetőség-

get adott arra, hogy a csehszlovákiai magyar lakosok visszakapják a csehszlovák állampolgárságot. Fokozatosan megnyíltak a magyar tanítási nyelvű iskolák, és 1948 decemberében megjelent egy magyar nyelvű lap, az *Új Szó* első száma. Ebben az időben merült fel egy, a magyar lakosság érdekeit képviselő szervezet létrehozásának gondolata is. Ez ügyben véleménycserére került sor a magyarországi kommunista párt és a csehszlovák kommunista testvérpárt vezetői között. A magyar fél véleménye szerint a csehszlovákiai magyarok részére egy érdekvédelmi jellegű szervezet létrehozása lenne kívánatos. A csehszlovák pártvezetés végül úgy döntött, hogy szoros értelemben vett kulturális szervezet létrehozásához járul hozzá.

Szlovákiában a kommunista párt legfelsőbb vezetősége Magyar Bizottság néven régi párt-harcosokból álló testületet hozott létre a magyar ügyek intézésére. Ez a testület készítette elő a létrehozandó magyar kulturális szervezet alakuló közgyűlésének összehívását is, amelyre 1949. március 5-én került sor Pozsonyban. Az összehívott küldöttek beszámolót és üdvözlőbeszédeket hallgattak meg, s elhangzott kilenc előre egyeztetett felszólalás is. Végül megválasztották a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesületének elnökét Lőrincz Gyula személyében, aki a párt magyar nyelvű napilapjának, az *Új Szónak* volt a főszerkesztője, valamint a központi vezetés tagjait. Természetesen a tisztségviselő személyekre tett javaslatokat is előre egyeztetették az illetékes párt-szervekkel. Mint később kiderült, elmulasztották viszont előre egyeztetni az egyesület alapszabályára tett javaslatot. Így azt a közgyűlés ugyan elfogadta, de a szervezet bejegyzésében illetékes Belügyi Megbízotti Hivatal csak két hónappal később, több módosítással hagyta azt jóvá. Ennek ellenére megindult a helyi szervezetek létrehozása. Az első évben 63 helyi szervezet alakult 3380 taggal. A helyi szervezetek száma és a taglétszám az ötvenes években állandóan emelkedett, 1960-ban már 519 helyi szervezetet tartottak nyilván több mint 36 000 taggal.

A jogfosztottság éveit követően létrehozott szervezet céljait az alapszabályzatban rögzítették.

Ezek szerint a Csemadok feladata volt „gondoskodni a szlovákiai magyar nemzetiségű polgárok általános kulturális fejlődéséről”, de hasonló nyomatékkal szerepelnek a célok között a párt elvárásai a magyarokkal szemben: „a dolgozók nemzetközi szolidaritási eszméjének ápolása”, valamint a „Csehszlovák Köztársaság és annak népi demokratikus rendszere iránti lojalitás kifejezése”. További nem elhanyagolható feladat volt „a sovinizmus és a revizionizmus megnyilvánulásai elleni fellépés”. Ez utóbbi figyelmeztetés volt azoknak, akik a Csemadok megalakuláskor abban kezdtek reménykedni, hogy az új szervezet orvosolja a szlovákiai magyarokon az előző három évben esett sérelmeket. Erről azonban még csak szó sem eshetett a szervezeten belül. Aki ilyesmivel vagy ennek csak a látszatával próbálkozott, azt kíméletlenül megbélyegezték, s zaklatásoknak tették ki.

A Csemadok céljai között az a párt által sugallt feladat is szerepelt, hogy a szervezet tevékenységével, egymás kultúrájának és értékeinek kölcsönös megismertetésével járuljon hozzá a szlovák és a magyar lakosság közeledéséhez. Ezt magyar részről teljesítették is. Szlovák részről azonban megnyilvánult az a bizalmatlanság, amely már az előzőleg is és újabban más formában terjesztett előítéletekből táplálkozott. Mindjárt a kezdetekkor akadályt gördítettek, főleg a vidéki közigazgatási és párt-szervek, a Csemadok-alapszervezetek megalakítása elé. Felsőbb utasításra hivatkozva nem voltak hajlandók elismerni azokat az alapszervezeteket, amelyekbe reszlovakizált magyarok is beléptek. Eleinte ezért a szervezet taglétszáma sem növekedhetett az érdeklődésnek megfelelően. Később azonban ezt az indoklást már nem alkalmazták.

A Csemadok első évtizedének történetére rányomta bélyegét az adott korszak, amely erős korlátok közé szorította a tevékenységét. Az akkori elvárásoknak megfelelően a szervezet aktivistái nagy számban vettek részt a kolhoz típusú mezőgazdasági szövetkezetek létrehozásában, amely, mint tudjuk, sok konfliktussal járt. A tagságot bekapcsolták a város- és falu-fejlesztési versenyekbe. Ingyen ledolgoztak több száz órát. A Csemadok aktivistái népfőis-

kolai jellegű előadásokat szerveztek a tagság részére, ahol a mezőgazdasági termelés alapkérdéseitől kezdve sütő-főző tanfolyamokon keresztül az orosz nyelvtanfolyamokig több dologgal is foglalkoztak. Ez mai szemmel sok mindenben értelmetlennek tűnik, de az akkori viszonyok között sokan lelkesen vettek részt valamennyi tevékenységben. Külön figyelembe kell venni azt, hogy egy olyan hároméves időszak ért számukra véget, amikor a pusztai létezésüket sem ismerték el. A Csemadok létrejöttével immár legitím módon használhatták anyanyelvüket. Az alapszervezetek létrehozhatták színjátszó- és népi táncsoportokat, énekkarokat. Ezeknek fellépéseket szerveztek, tehát az országon belül utazhattak, egymással találkozhattak, beszélgethettek, eszmét és véleményt cserélhettek. Az ötvenes években a Csemadok egy felszabadultabb, teljesebb életnek lett a megtestesítője és egyben eszköze is. Ha tehát az eseményeket az adott korba ágyazva szemléljük, megérthetjük azokat, akik ma túlélökként jó érzéssel és nosztalgiával emlékeznek a Csemadok első évtizedére. Ebben azonban valószínűleg szerepet játszik az eltelt idő is, melynek távlatából minden szebbnek tűnik, valamint az a tény is, hogy a mai emlékezők akkor voltak fiatalok. Az azonban mindenképpen megállapítható, hogy a Csemadok a csehszlovák, illetve szlovák politikai vezetők szándéka ellenére igen komoly szerepet játszott a felvidéki magyarság önazonosságának megőrzésében és egyáltalán fennmaradásában. A szervezet szinte a kezdetektől fogva jelentősen hozzájárult a szlovákiai magyarság közösségi tudatának elmélyítéséhez, amely a későbbi évtizedekben vált komoly társadalmi tényezővé. Az évek múlásával a szlovákiai magyarság körében egyre nőtt a nemzetiségi politika gyakorlatával való elégedetlenség. A Csemadok óhatatlanul is olyan fórummá vált, ahol lecsapódtak a szlovákiai magyarság áldatlan helyzetét feszegető észrevételek. A mindennapi életben ugyanis egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kommunista hatalom a kisebbségi intézményrendszer kiépítését mereven elutasítja, sőt azt a saját ideológiájával szembenállónak tartja. Ez az ellentét egészen 1989-ig végigkísérte a Cse-

madok működését, amelyben kissé rejtve ugyan, de jól megmutatkozott a többségi nemzetnek ugyan állandóan meglevő, de a háború után népiertással felérő, majd kissé visszafogottabb magyarellenés elfogultsága.

Nem sokkal a Csemadok megalakulása után a szervezet létrehozta a magyar kultúra ápolásának további intézményeit. 1951-ben indul a *Fáklya* című kulturális és politikai havilap kiadása, amelyet 1957. január 1-jétől *A Hét* című hetilap vált fel. Ez a lap egészen 1995-ig megjelenik, de a legsikeresebb a hatvanas években volt, amikor a példányszáma a 40 ezret is meghaladta. 1953–1955 között a Csemadok nagy sikerrel hivatásos népi táncgyűstet is működtetett Népes néven. Valószínűleg az együttes népszerűsége és sikerei váltak gyanússá az éberen figyelő többségi vezetők szemében, és a Csemadok vezetőivel beszüntették az együttes működését. A Csemadok felügyelete alatt 1953–1956 között működött a Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó, amelyet szintén elvettek a szervezettől, és egy szlovák könyvkiadóba olvasztottak be. A jelenség egyértelmű és világos: a szlovák vezetők úgy ítélték meg, hogy a magyar kultúra terjesztésének és ezáltal a magyar szervezetenek túl nagy a népszerűsége, s ez a magyar lakosság körében gyengíti a pártköntösbe bújtatott egyeduralmukat.

Az 1956-os magyarországi forradalom idején a magyar határ mentén élő csehszlovákiai magyarságot és különösen a Csemadokot a csehszlovák állami és pártszervek egyrészt intenzíven megfigyelték attól tartva, nehogy a forradalmi eszmék ide is áttérjedjenek, másrészt igyekeztek felhasználni a forradalomellenes propagandában, illetve a forradalom elleni titkos akcióikban. Elvárták a Csemadok szerveitől és szervezeteitől, hogy nyilatkozatokban ítéljék el a magyarországi forradalmat, azt természetesen ellenforradalomnak bélyegezve. A szigorú megfigyelés és politikai nyomás ellenére a Csemadok-alapszervezetek jelentős része elszabotálta a nyilatkozattételt, és passzivitásba ment át. A központi vezetőség pedig igyekezett az elvárásoknak megfelelni. Elítélően nyilatkozott a magyar forradalomról, és dicsőítette a szovjet beavatkozást. Egyes tisztségviselők

esetében az egyéni túlbuzgóság megnyilatkozásaira is sor került. Ezek következményeként mintegy kétezer Csemadok-tag tiltakozásul kilépett a szervezetből. Elmondható tehát, hogy ugyan a magyar forradalom melletti látványos szolidaritási megnyilatkozásokra nem került sor, de a Csemadok-tagság többségének magatartása arra enged következtetni, hogy csendesen szimpatizált a magyar forradalommal.

A hatvanas évek elejére a Csemadok tevékenysége kezd más irányba kiteljesedni. Lassan megszűnnek a pártpropaganda céljait szolgáló tevékenységi formák, és a szervezet egyre inkább a magyar kultúra különböző ágainak a művelésével foglalkozik. Egyre szervezettebb formában folytatódik az öntevékeny színjátszás, megjelennek az irodalmi színpadok. Évente több száz előadást tartanak. Beindul a seregszemlék és fesztiválok rendezése. Legjelentősebb ezek közül a komáromi Jókai-napok országos seregszemle, amely 1964-től kezdődően egészen napjainkig minden év júniusában kerül megrendezésre. Az amatőr színjátszók-nak és irodalmi színpadoknak ad lehetőséget a bemutatkozásra és megmérettetésre. Megalapozottabb módszertani háttérrel tovább szerveződnek a népi táncegyüttesek. A rendszeresen működő, magas művészi színvonalat elérő 9-10 együttes mellett kisebb rendszerességgel működő együttesek tucatjai jönnek létre az egyes régiókban. Számuk 1966-ban 182. Ez a csúcspot jelenti, a további években kevesebb a csoportok száma, de száz alá nem csökken. A táncegyüttesek néhány év alatt kinőtték a helyi viszonyokat, és igény mutatkozott nagyobb méretű bemutatkozási lehetőségre. Erre már 1956-ban sor került Losoncon, majd 1957-től évi rendszerességgel megszervezték az országos dal- és táncünnepélyt Zselizen, majd Gombaszögön. Ez utóbbi rendezvény – túllépve a fesztivál kereteit – a szlovákiai magyarok nagyszabású kulturális találkozóhelyévé vált, ahol két nap alatt gyakran több tízezer néző is megfordult. Az országos seregszemlén kívül kialakul a területi, járási és körzeti dal- és táncünnepélyek, a Csemadok-napok, az aratási ünnepségek rendszere az adott régióban, szintén sok nézőt és fellépőt vonzva.

A hatvanas évek kissé felszabadultabb légkörében egyre több pedagógus és más fiatal értelmiségi kapcsolódik be a Csemadok keretei között folyó kulturális életbe. Az egyes alapszervezetek oldalvizén a hatvanas évek közepétől kialakul az ifjúsági klubmozgalom. A fiatalok szakítani szeretnének az általuk merevnek tartott és túlzottan felülről irányított tevékenységi formákkal. Felszabadultabban szeretnének szórakozni, modern zenére szeretnének táncolni, modern művészetekkel is szeretnének megismerkedni mind az irodalom, mind a képzőművészet terén. A régi Csemadok-tisztségviselők és aktivisták gyanakodva szemlélik az ifjúsági klubok tevékenységét, de a szervezet vezetői között már egyre többen vannak a reformok híveiként számon tartott értelmiségiek, így az ifjúsági klubok a Csemadok helységeiben tartatják összejöveteleiket. Más legitimációs lehetőség hiányában részeseivé válnak a Csemadok szervezetének. Ennek kicsúcsosodásaként a klubok képviselőit 1968 júniusában meghívják a Csemadok Központi Bizottságának ülésére, amelyen az ő támogatásukkal a reform hívei áttörést hajtanak végre. Új országos elnökséget és új elnököt választanak. A Csemadok új országos elnökévé Dobos László író, az *Irodalmi Szemle* című folyóirat főszerkesztőjét választják meg.

A Csemadok 1968-ban, a prágai tavasz idején jutott el addigi fejlődésének a csúcsára. Az a vitathatatlan tény, hogy a szlovákiai magyarok ezrei álltak a fegyelmezett szervezeti hálózattal rendelkező szervezet és annak központi vezetése mögött, arra készítette a csehszlovák állami és pártvezetőket, hogy tárgyalópartnerökké fogadják el a szervezetet, és komolyan vegyék javaslatait a nemzetiségi kérdés megoldására. A Csemadok Központi Bizottsága az országban januárban elindult reformtörekvések támogatását az 1968. március 12-én elfogadott állásfoglalásában fejezte ki, amelyben egyúttal javaslatot tett a nemzetiségek öngazgatási igényeinek kielégítésére is. „Olyan nemzetiségi szerveket és intézményeket kell létrehozni, melyek az összállami szervek részeként az egyes nemzetiségek egésze nevében aktívan részt vesznek a politikai, közigazgatási és államha-

talmi szervek munkájában, és a nemzetiségek problémáinak megoldásában az öngazgatás elve alapján érvényesíthetik akarataikat.” Így fogalmazta meg javaslatát a Csemadok. Ezt követően részletesen is kifejtették az egyes lépéseket, amelyek az öngazgatás megvalósulásához vezetnének. Ezen állásfoglalás megjelenése után a szlovák sajtó valóságos rágalomhadjáratba kezdett a Csemadok ellen. A szervezet irodái naponta tucatjával kapták a pocskondiázó névtelen leveleket és a szintén név nélküli telefonhívásokat. Ezek azonban nem akadályozták, sőt még elszántabbá tették a szervezet vezetőit és tagságát a magyarság jogaikért folyó küzdelemben. Mire azonban a nemzetiségek jogait is szabályozó alkotmánytörvény javaslatát a parlament elé került, a szovjet csapatok által végrehajtott megszállást követően már ismét visszaállt az egypárti diktatúra rendszere. S ezt a szlovák politikusok arra használták ki, hogy a nemzetiségek önrendelkezési jogaira vonatkozó paragrafusokat gondosan eltávolítsák a jóváhagyásra előterjesztett törvényből.

Az 1968-as eseményeket és a szovjet megszállást követően a Csemadokban is elkezdődött az ún. konszolidáció. A vezetésben ismét felülkerekedtek a reformokat elutasító személyek, akik gondoskodtak az 1968-as reformtörvények szervezőinek és irányítóinak a szervezetből történő kizárásáról. A Csemadokot pedig 1971-ben büntetésből kizárták a Nemzeti Frontból. Ez mindenképpen a szervezet lefokozását jelentette. Választott szerveit ugyan megtarthatta, de a tevékenysége fölötti felügyeletet a kulturális minisztérium egyik osztálya gyakorolta. Az alanyi jogon járó anyagi támogatást ugyan nem vonták meg, de egyre jobban szűkítették. A szervezet elnöki posztját 1971–1980 között ismét Lőrincz Gyula töltötte be, majd tíz éven keresztül, egészen 1991-ig Sidó Zoltán középiskolai tanár, aki abban az időben a prágai Szövetségi Gyűlés tagja volt mint szlovákiai magyar képviselő.

A nyolcvanas évek kezdetén a Csemadoktagság körében egyre inkább növekedett az elégedetlenség a magyarságot érő hátrányos megkülönböztetések miatt. Főleg a magyar tannyelvű iskolák összevonását, illetve bezárását sérel-

mezték, de kifogásolták a magyarországi művészek fellépéseinek betiltását, illetve korlátozását a Csemadok rendezvényein csakúgy, mint a magyar könyvek és sajtótermékek behozatalának korlátozását, valamint sok más intézkedést és tilalmat, amelyek lehetetlenné tették, hogy a Csemadok nyíltan felvethesse a magyarságot érintő égető kérdéseket. Ezt a hangulatot érezte a szervezet központi vezetése is, mert 1984-ben testületi döntéssel nyíltan állást foglalt az ellen a készülő törvény ellen, amely a magyar nyelvű oktatást rendkívüli mértékben korlátozta volna, és amely a magyar iskolák rövid időn belüli felszámolásához vezetett volna. Ekkor döbbsen rá a hatalom, hogy a Csemadokot felügyelő közhivatal, a kulturális minisztérium egyik osztálya képtelen politikailag kézben tartani a szervezetet. Ezért felmerült, hogy visszaveszik a Nemzeti Frontba, amelyre végül 1987-ben került sor. Ekkorra már az elégedetlenség a Csemadoktagság berkeiben olyan méreteket öltött, hogy az ugyanabban az évben megtartott közgyűlésen a felszólalók többsége nyíltan bíráló hangot ütött meg.

Az 1989-es rendszerváltás már szinte forrongó hangulatban éri a Csemadok tagságát, amely 1990-ben a helyi szervezetek és az egyes területi szervezetek fokozott aktivitásában nyilvánul meg. Ez az aktivitás ismét kiváltja a szlovák többségi sajtó és egyes szervezetek (Matica slovenská) magyarellenes kampányát. De nemcsak szlovák részről érik támadások a Csemadokot, hanem néhány hazai magyar politikus ugyancsak olyan szellemben nyilatkozik, hogy a Csemadok egy sztálinista kövület, amelyet fel kell oszlatni. Ezzel szemben a tagság erre nem volt hajlandó sem az 1990-es, sem az 1991-es és az 1993-as közgyűlésen. Felmerült az is, hogy a Csemadok alakuljon át politikai párttá vagy mozgalommá. Végül erre sem szánta rá magát a szervezet tagsága. Rászánta viszont arra, hogy 1990-ben saját szervezeti struktúráján épüljön fel egy szlovákiai magyar nemzeti konzervatív párt, a Duray Miklós vezette Együttélés Politikai Mozgalom. Elmondható, hogy a három újonnan alakult szlovákiai magyar párt és mozgalom közül szellemiségében ez állt legközelebb a Csemadok által követett értékekhez.

Ezt követően az 1991-es közgyűlésen a szervezet új alapszabályt fogadott el, és megváltoztatta nevét is. Jogállását tekintve pedig, a rendszerváltozást követő előírásokhoz alkalmazkodva, a társulásokról szóló 1990-ben elfogadott törvény értelmében civil szervezetként jegyeztették be a Csemadokot, amely mindmáig érvényes. A Csemadok megnevezése a következő változásokon ment át:

1949–1966: Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete;

1966–1969: Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége;

1969–1971: Csehszlovákiai Magyar Társadalmi és Kulturális Szövetség;

1971–1990: Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége;

1990–1993: Csehszlovákiai Magyarok Demokratikus Szövetsége;

1993–: Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok.

A későbbi megnevezések esetében a mindennapi használatban általában a Csemadok mozaikszót használták rövidítésként annak ellenére, hogy az új elnevezések mozaikszava már nem volt vele azonos. A Csemadok megnevezés viszont annyira beivódott a köztudatba, hogy célszerűtlen lett volna használatát megszüntetni. A Csemadok megnevezés az elmúlt évtizedekben a szlovákiai magyar azonosság tudat szinonimájává vált csakúgy, mint maga a szervezet. A közös múlt, a közös sors, a közös gondok a szlovákiai magyarság tudatában erős összetartozási érzést váltottak ki, s ennek szervezeti megtestesítője lett a Csemadok. Így vált a Csemadok a felvidéki magyarság közösségi összetartozásának szimbólumává, amely mindmáig hat, és háttérbe szorítja a szervezet életében kezdetekben meglevő dogmatikus jelenségeket is.

A Csemadok országos vezetésében szintén változások történtek. Az 1991-es közgyűlésen Bauer Győző akadémikust, a Szlovák Tudományos Akadémia Kísérleti Gyógyszerkutató Intézetének igazgatóját választották elnökké, aki 1997-ig töltötte be ezt a tisztséget. Az 1997-es közgyűlés Kolár Péter mérnököt, a kassai Thália Színház igazgatóját választotta meg elnök-

nek, 2000-től pedig Kvarda József parlamenti képviselő töltötte be az elnöki tisztséget. A szervezet új elnököt a 2003-as közgyűlésen választott ismét, Száraz József volt udvardi polgármester személyében.

Csehszlovákia kettéválása után a Csemadok civil szervezeti státusa lehetővé tette a szlovák kormányzati szervek számára, hogy megszűnjenek a szervezet alanyi jogon történő támogatását. A Mečiar-kormány, kihasználva a lehetőséget, 1994-ben 60 százalékkal csökkentette a szervezet költségvetéséből történő finanszírozását, 1995-ben pedig teljesen megszüntette azt. Azóta a Csemadok állandó anyagi gondokkal küzdve redukált módon végzi munkáját. Miután megszűnt az állami támogatás, a Csemadok szinte valamennyi dolgozóját kénytelen volt elbocsátani. Területi (járási) szervei és irodái gazdaságilag önállósodtak, és maguk gondoskodnak az irodák fenntartásáról és rendezvényeik finanszírozásáról. A kilencvenes évek elejétől a Csemadok szervezeti struktúrájáról leváltak és önállósodtak az egyes kulturális szakmai szervezetek és társaságok, amelyek addig a szövetség keretében fejtették ki tevékenységüket. A szövetség központi rendezvényeinek lebonyolítását az utóbbi öt-hat évben – fokozatosan átvették a területi szervek és alapszervezetek. A súlyos anyagi gondok és nehézségek ellenére is azt állapíthatjuk meg, hogy még napjainkban is a Csemadok rendelkezik a legmegbízhatóbb országos struktúrával és mozgósító erővel, amelyre a Magyar Koalíció Pártja is időnként támaszkodik, amikor a magyarság érdekében tömegmegmozdulásra van szükség. A szövetség behálózta Dél- és Délkelet-Szlovákia szinte egész területét a magyar határ mentén, ahol több mint 500 olyan település van, ahol a magyarság számaránya 10 százalék fölött van. A Csemadok jelenleg 16 területi és egy központi irodát működtet. Ezek 396 alapszervezet és mintegy 50 ezer tag tevékenységét koordinálják. Úgy tűnik, hogy a szövetség kulturális, civil szervezetként lassan megtalálja helyét a szlovákiai magyar társadalmi életben, ahol szükség esetén kultúrájának, identitásának megtartása, valamint nemzetiségi jogai-

nak az öngazgatás irányába történő kiterjesztése érdekében képes egységesen fellépni és komoly erőt felmutatni.

IRODALOM

- Varga János (szerk.): *A Csemadok 25 éve. 1949–1974*. Bratislava, Madách, 1974.
- Csemadok Évkönyv 1990*. Bratislava, Csemadok KB, 1989.
- Duray Miklós (szerk.): *Kettős elnyomásban. Dokumentumok a csehszlovákiai magyarság helyzetéről és jogvédelméről 1978–1989*. Pozsony, Madách–Posonium, 1993.
- Kiss József: A csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete a cseh–szlovák viszony keretei között (1948–1960). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, V. évf. (2003) 3. sz. 3–24. p.
- Őszi Irma–Sidó Zoltán: *Ötven év szolgálat. A Csemadok tevékenysége az Érsekújvári járásban 1949–1999*. Dunaszerdahely, 2000. /Gyurcsó Alapítvány Könyvek, 21./
- Rácz Olivér: *A fáklya jegyében. Képek a Csemadok életéből*. Bratislava, Madách, 1987.
- Szabó Rezső: *A Csemadok és a Prágai Tavasz. Beszélgetések, cikkek, előadások, dokumentumok*. Pozsony, Madách–Posonium, 2004.
- Szesztay Ádám: *Nemzetiségi kérdés a Kárpát-medencében 1956–1962*. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet–Gondolat Kiadói Kör, 2003.

